

ОРГАНИЗИРАНЕ НА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДДРЕПА НА УЧЕНИЦИ С МНОЖЕСТВО УВРЕЖДЕНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА В УСЛОВИЯТА НА COVID – 19

Десислава Раева

РЕЗЮМЕ

Резюме: Пандемията от COVID-19 в Европа и предприетите национални мерки за борба с разпространението на вируса могат да предизвикат значителни смущения в осигуряването на възможности за образование, обучение и мобилност за учащите, учителите и преподавателите в Европейския съюз (ЕС). Онлайн инструментите, подобно на много цифрови инструменти (онлайн и офлайн), могат да бъдат използвани за различни образователни цели:

- *свързване на преподавателите и учащите едни с други, когато се намират на различни места*
- *достъп до информация и среда, които обикновено не са достъпни във всеки дом или институция*

В интернет е достъпен широк набор от учебни материали, които могат да помогнат за осигуряване на непрекъснатост на дейностите за образование и обучение.

Ключови думи: дистанционно обучение, приобщаващо образование, ученици с множество увреждания

УВОД

Системата на училищното образование има постоянните и мащабни задачи – да включи и приобщи всяко едно дете, да го подготви за пълноценен живот, като му даде възможност да придобие необходимия набор от знания и умения, да го възпита и да подкрепи личностното му развитие. Децата с увреждания продължават да са най-изключени от образованието. Ситуацията с COVID-19 допълнително усложни ситуацията. Проучване, публикувано на страницата на УНИЦЕФ България сочи, че едно от пет деца не получава допълнителна подкрепа, което води до риска тези ученици да останат извън образователния процес.

ОСНОВНА ЧАСТ

Понятието „среда“ се явява предмет на изучаване от много науки – философия, социология, антропология, психология, педагогика и др.

Във философският речник под редакцията на М. М. Розенталъ, понятието „среда“ се разкрива в по-широк смисъл в неговия социален аспект и се определя като окуражаващи човека обществени, материални и духовни условия за съществуването му.

В социологията терминът „социална среда“ се определя така: „1. Съвкупност от материални, икономически, социални, политически и духовни условия за съществуване, формиране и дейности на индивида и социалните групи. 2. Част от обкръжаващата среда, състояща се от взаимодействащи индивиди, групи, култури и др.“

Анализът на световната педагогическа литература показва, че понятието „среда“ се запълва от различно съдържание. Първи данни за неговата употреба са, че е било използвано от известният педагог П. Ф. Лесгафт, установявайки общуването на определен тип личностно развитие със съответния тип педагогическа среда. Важното значение на средата за възпитанието на човека подчертават и К. Д. Ушинский, Л. Н. Толстой, Н. И. Пирогов и др.

Среда – това са подкрепящи човека социално-битови условия, обстановка, а също и съвкупност от хора, свързани от тези условия.

Образователната среда в работата на В. В. Давыдова, В. В. Рубцова, В. И. Слободчикова, Д. В. Шадрикова и други автори се разглежда като определени набори от параметри, включващи общоприетия тип стандарт за обучение, нормите на поведение, качеството на преподаване, изискванията към учениците, стилът на общуване и др. /3/ В. И. Слободчикова разделя образователната среда в зависимост от типа връзки и отношения, които я структурират, като отделя три принципа на организация: еднообразие, разнообразие и вариативност.

Ясвин разглежда понятието „среда“ като съвкупност от условия, влияния и възможности, които създават възможност за разкриване на интересите и способностите на обучаваните в учебния процес, тяхното личностно развитие и саморазвитие.

М. В. Григорьева дава следното определение за „образователна среда“: това е „система от педагогически, психологически и организационни условия и въздействия, които обезпечават когнитивното, емоционалното, комуникативното и въобще цялото личностното развитие на ученика на базата на неговите естествени и възрастови особености“ (Григорьева, 2009).

Образователната среда има голямо значение. Ролята ѝ върху развитието на учениците е много съществена, а в начален етап е дори определяща. Образователната среда според Н. В. Балабанов е система от влияния и условия, въздействащи върху формирането на личността, а също така и възможности за нейното развитие, съдържащи се в социалното и предметно-пространственото обкръжение.

На основата на културно-историческата психология и теорията на действието, В. В. Рубцов определя образователната среда като обена „общност“, която се основава на сътрудничество между обучаващите се и учителите.

В работата на В. И. Панова, В. П. Лебедевой, В. А. Орлова се подчертава, че образователната среда като система на влияния и условия, създава възможности за развитие на вече проявили се способности на учениците и учителите им, като оказва влияние и върху това да се разкрият все още непроявили се такива. Според В. И. Панова, педагогическото взаимодействие между учениците и учителите е основа в образователната среда (Панов, 2000). Именно по този начин тя влияе и стимулира развитието на всеки ученик.

С. Д. Делябо определя образователната среда сама по себе си не само като проявление на положителни възможности на обучение, възпитание и развитие на личността, но и на негативни.

След дадените по-горе определения на руските изследователи, можем да обобщим следните съществени признаци, с които се характеризира образователната среда: системност, включване в социокултурната среда, реализация в социалните общности на децата и на възрастните. Образователната среда се явява като психолого-педагогическа реалност, като условие и като средство за възпитание, обучение и развитие.

Образователната среда е наситено със събития и културни ценности пространство, от което личността извлича своето съдържание. Това е особена култура, която подхранва своето развитие, при което тя изпълнява не само развиваща, но и компенсаторна функция и способства за изработването у обучаващите се на навици за адекватно реагиране при трудности в учебния процес. Образователната среда носи в себе си големи възможности за развитие на интелектуалните и творческите способности на учениците, подпомага тяхната самостоятелна работа. Отличителна черта на образователната среда е нейното динамично изменение, обусловено от взаимното влияние между личността и средата.

Условия за създаване на благоприятна образователна среда в училище:

- Култура и стил на взаимоотношенията между ученици и възрастни, които се основават на взаимно уважение, сътрудничество, грижа и подкрепа, ценностни отношения към личността на всеки;
- Съдържание на обучението: организация на учебния материал в разнообразни видове и форми, диференциация на учебния материал;
- Приложение на личностно-ориентирани технологии, методи на обучение, активни форми на познавателни дейности;
- Използване на занятия по двойки, групови и индивидуални;
- Предоставяне на ученика възможност да избере учебната задача и методите за нейното изпълнение;
- Създаване на творческа атмосфера;
- Създаване на условия за ученика да придобие опит в различни по вид дейности – учебни, художествени, творчески, спортни, обществени.

Функции на образователната среда:

Обучаваща – постигане на предметни, междупредметни резултати чрез опора на образователната среда и нейните аспекти.

Възпитателна – възпитаване на гражданска и психологоустойчива личност, установяване на толерантни отношения с обществото.

Социално-правова – социализация на обучаващите се, формиране на самосъзнание, развитие на информационно-правова култура чрез самостоятелно потапяне в образователната среда.

Развиваща – интелектуално и духовно развитие на обучаващите се на основата на образователното взаимодействие, формиране на способности към саморазвитие на основание систематизация на личните отношения с образователната среда, формиране на лична образователна среда.

Управленска – директно въздействие върху организацията и управлението на основание изискване и условия за образователна среда.

COVID-19 ускори процеси в българското училищно образование, които се бавеха с години. Извънредното положение постави българските училища в режим на експедитивна и максимално гъвкава реакция, която трябваше да осигури задоволително преминаване към онлайн обучение. Този тест за националната образователна система бе взет по-скоро изненадващо добре предвид нерешените с години проблеми в образованието и започнатите реформи, които до голяма степен нямат ползотворен ефект.

В ситуацията на COVID-19 пандемия Министерството на образованието и науката организира дистанционно обучение, като учителите и учениците имат достъп до редица безплатни платформи. Децата с увреждания обаче се нуждаят от ресурси, съобразени с техните потребности, но те са оскъдни и труднодостъпни. В стандартна образователна среда постигането на сътрудничество и координация между семейството и специалистите (ресурсни учители, психолози, логопеди и др.), които осигуряват подкрепа на детето, е предизвикателство. В периода, в който училищата бяха затворени и обучението беше онлайн, предизвикателството се превърна в още по-голямо.

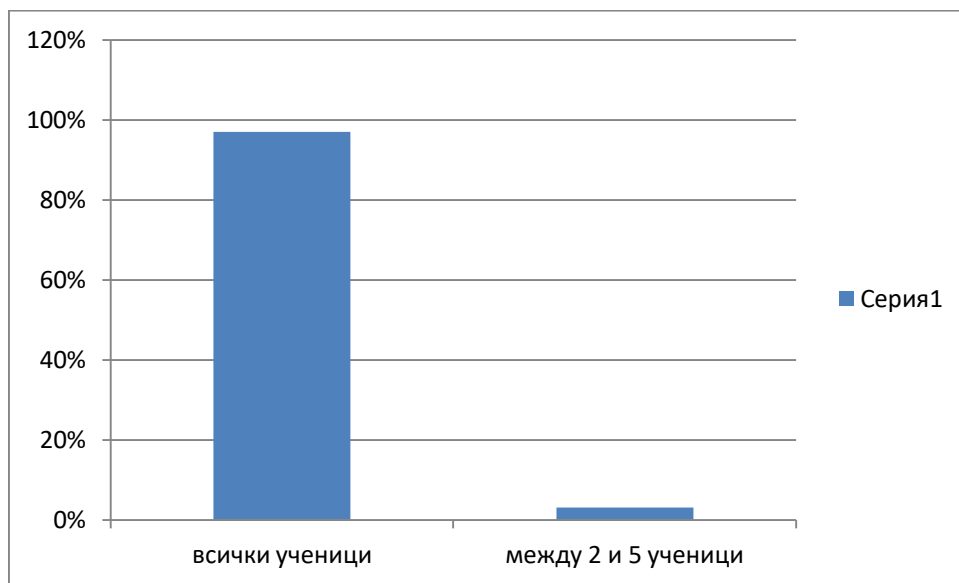
По данни на МОН броят на учениците с множество увреждания в специализирани и неспециализирани училища, включително и тези, които се обучават в изнесени паралелки в ЦСОП за изминалата 2019/2020 година са 2 181. Приблизителният брой на децата с увреждания, които не посещават училище, е около 10 000.

Целта на настоящата разработка е да установи предоставянето на допълнителна подкрепа на учениците с множество увреждания в условията на дистанционно обучение в ЦСОП по време на пандемия от COVID-19.

Формулираната цел обуславя избора на следните методи: теоретичен анализ, анкетно проучване.

На базата на теоретичните източници и анализа от анкетното проучване сред 70 специалисти /директори, заместник-директори, специални педагози, логопеди, психолози, кинезитерапевти, рахабилитатори, арттерапевти, ръководители на групи за ЦДО/, работещи в ЦСОП, е направен анализ на проблема, свързан с предизвикателствата за осигуряване на допълнителната подкрепа на учениците с множество увреждания по време на дистанционното обучение, което беше въведено на 16.03.2020 г.

Проучването показва, че почти навсякъде, където е проведена анкетата всички ученици с множество увреждания се включени в дистанционно обучение, което е видно от Диаграма № 1.

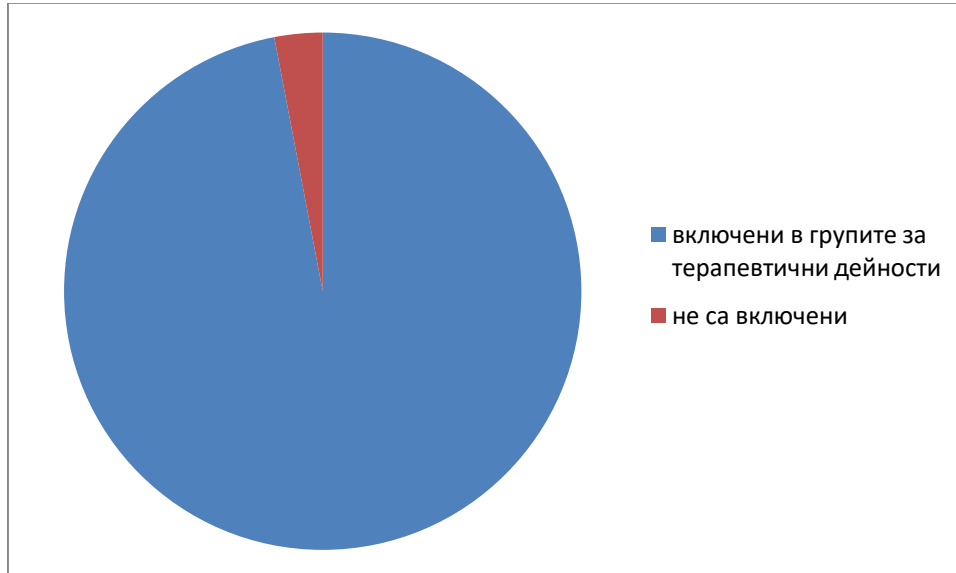

Диаграма № 1 Брой ученици, включени в дистанционно обучение

Специалистите споделиха, че по време на извънредното положение се предоставя допълнителна подкрепа, която се изразява в срещи с психолог, логопед, специален педагог. Поставят се индивидуални задачи, съобразени със състоянието на децата,

следвайки дневния режим. Прави се обратна връзка след получаване на отговора на поставените задачи от децата. Някои от специалистите споделиха, че носят работни листове до домовете на учениците с множество увреждания. Допълнителната подкрепа се осъществява чрез групи във Viber, Messenger, Classroom, Zoom и други платформи, чрез които специалистите изпращат материали, линкове към сайтове за упражнения на учениците, както и им служат за осъществяване на контакт с цялото семейство.

Интерес носи отговорът на въпроса относно това дали учениците с множество увреждания са включени в групите за терапевтични дейности и как всъщност специалистите са отговорили на това предизвикателство по време на дистанционното обучение, което е показано на *Диаграма № 2*.

Диаграма № 2 Ученици, включени в терапевтични групи

От диаграмата става видно, че 97,1 % от учениците с множество увреждания, обучаващи се в ЦСОП са включени в терапевтични групи, което е от изключително голямо значение за изграждане на техните социални умения. Специалистите споделят, че това се случва като дават насоки и нагледни указания на родителите. Например по музикотерапия в домашни условия им задават като задача да изработят музикални инструменти с подръчни материали, които след това да използват за тактуване при слушане на някое музикално произведение. Заданията, които получават по метода Монтесори пък са свързани със самообслужването, което включва да си намажат филия хляб, да полаят

цветята и др. Арттерапевтите споделят, че поставят задачи от типа: рисуване с гъба и вилица, апликиране, моделиране с пластилин и солено тесто.

Интересни са отговорите на специалистите за начина, по който са намерили решение за осъществяване на рехабилитация. Някои от тях са заложили на това да изпращат клипове с гимнастически леки упражнения, които с помощ от родителите да бъдат изпълнявани от учениците. Други са снимали себе си като изпълняват комплекс от упражнения, след което са ги изпращали на родителите.

Заниманията по интереси също са се провеждали с почти всички от учениците – 90 %. Специалистите споделят, че поставените задачи са били свързани с моделиране, апликиране, четене на приказки, рисуване, оцветяване на контурни изображения и защриховане, нареждане на пъзели, и други тихи игри. Също така са заложили на подвижните игри, на игрите за концентрация и внимание.

Анализът на анкетата сочи, че всички ученици са имали достъп до специалисти като логопеди, психолози, арттерапевти, кинезитерапевти, рехабилитатори, ЛФК преподаватели. Интерес предизвиква участието на ерготерапевта в дистанционното обучение. Наред с всички останали специалисти, допълнителна подкрепа в електронна среда оказва и ерготерапевтът, който подпомага участието на учениците с множество увреждания в терапевтичните дейности, както и в придобиване на умения за самообслужване.

В направеното проучване специалистите отговарят с „По-скоро Да” на въпросите, отнасящи се до това дали подкрепата от психолог, логопед и другите специалисти е ефективна. Най-вероятно тези резултати се дължат на това, че комуникацията чрез електронните ресурси улеснява учениците и техните родители в образователния процес и направиха ученето желано, което пък доведе в голяма степен до развитие на техните творчески способности.

Като изводи от направената анкета можем да обобщим това, че много голяма част от учениците с множество увреждания са били включени в дистанционното обучение. Положителните страни, които този вид обучение ни донесе според анкетиранияте специалисти са следните:

- Родителите станаха преки участници в образователния и терапевтичния процес на децата си и се подобри комуникацията с тях;
- Усили се чувството за принадлежност, значимост, както и за работата в екип;
- Учениците станаха по-отговорни и организирани;
- Образователният процес продължи въпреки създалата се ситуация;
- Използване на ИКТ;
- Отпадна нелеката задача трудноподвижните и неподвижните ученици с множество увреждания да бъдат транспортирани до ЦСОП;
- Предимство е, че с повечето ученици се работи индивидуално;
- Учениците могат да се включат, когато са отпочинали, а не да се съобразяват с дневния режим, когато са в ЦСОП.

Изводите водят до заключение, че създаването на единна платформа за учениците с увреждания би помогнала те да се включат пълноценно в образователния процес. Чрез нея те ще учат и ще бъдат подпомагани по по-добър и по-добре координиран начин. Нужно е тя да е съобразена с нуждите на децата с увреждания и да предоставя адаптирани за тях образователни ресурси, които да бъдат събрани на едно място, като видеоклипове, материали, съобразени с нуждите на децата, осигуряващи подкрепа на детето, така че то да постигне по-голям напредък.

Като отрицателни страни за учениците с множество увреждания по време на дистанционното обучение, специалистите са единодушни, че липсата на пряк контакт между учител-ученик и на социални контакти на учениците ще доведе негативни последици след себе си.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В началото на учебната 2020-2021 учебна година сме свидетели на изменение на Закона за училищното и предучилищното образование, както и на Наредба № 10 за организация на дейностите в училищното образование. И в двата нормативни документа като новост е залегнало Обучение от разстояние в електронна среда. Основна задача през тази учебна година е да опазим здравето на децата, на работещите в системата, на семействата и на всички ни около нас в условията на продължаваща пандемична ситуация,

обусловена от разпространението на COVID-19. Всички заедно трябва да намерим формулата и баланса между предпазливостта и отговорността за здравето ни, от една страна, и необходимостта да учим, работим и живеем относително нормално, от друга.

ЛИТЕРАТУРА

- 1.Егорова Т. Г. Образовательная среда как педагогический феномен. URL: <http://shgpi.edu.ru/files/nauka/vestnik/2013/2013-2-10.pdf>
- 2.Закон за предучилищно и училищно образование. <https://www.mon.bg/bg/7>
- 3.Наредба № 10 от 2016 г. за организация на дейностите в училищното образование (ДВ, бр. 73 от 2016 г.). <https://www.mon.bg/bg/7>
- 4.Насоки за работа на системата на училищното образование през учебната 2020 - 2021 година в условията COVID-19. <https://www.mon.bg/bg/100876>
- 5.Образование за всяко дете. <https://www.unicef.org/bulgaria>
- 6.Образование на две скорости. <https://www.goethe.de/ins/bg/bg/kul/mag/21913977.html>
- 7.Сачкова М. Е. Психология среднестатусного учащегося, Москва – Юрайт – 2018. URL: <https://books.google.bg>
- 8.След коронавируса училищата не трябва да се върнат към "нормалното"
https://www.actualno.com/viewpoint/na-ostrova-sled-koronavirusa-uchilishtata-ne-trjabva-da-se-vyrnat-kym-normalnoto-news_1451186.html
- 9.Федорова О. А. Образовательная среда развития личностного потенциала подрастающего поколения, Современные наукоемкие технологии /ел. научны журнал/, 2017 - №9. URL: <http://www.top-technologies.ru/ru/article/view?id=36818>
- 10.Шешенко Э. В. Образовательная среда школы и её компоненты. URL: <https://infourok.ru/obrazovatel'naya-sreda-shkoli-i-eyo-komponenti-2743521.html>
- 11.Улановская И. М. Что такое образовательная среда школы? // Начальная школа: плюс-минус. - 2002. - № 1.
URL: http://obrazovanie-al.narod.ru/olderfiles/1/Obrazovatel'naya_sreda.pdf